

Ключник Р. М.,
*кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології та міжнародних відносин
Університет імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна*

ЛЕГІТИМНІСТЬ ВЛАДИ ТА ПОЛІТИЧНИЙ ПРОТЕСТ

В основі будь-яких процесів легітимації (у тому числі політичної влади) лежить довіра як соціальний феномен та психологічний ефект. Це уможливорює роботу каналів комунікації між населенням та владою, полегшуючи суспільне управління. Довіра являє собою позитивне сподівання на те, інший суб'єкт політики не діятиме на шкоду нам. Довіра є важливим компонентом соціального капіталу та сприяє співпраці між громадянами, між законодавчою та виконавчою гілками влади, між найманими працівниками та керівництвом, між політичними партіями, урядом і приватними організаціями [1, с. 64]. За умов відсутності довіри немає впевненості в угодах, а отже, й реальної сили у прийнятих нормативно-правових актах. На нашу думку, органи державної влади та місцевого самоврядування повинні протистояти розмиванню соціального капіталу, створювати умови для легітимації політичного режиму.

Прибічники позитивної кореляції між легітимацією демократії та зростанням стверджують, що демократичні інститути створюють систему стримувань і противаг, які ефективно контролюють державну владу і обмежують потенціал для реалізації непопулярної політики. Крім того, на їхню думку, демократія здатна краще захистити приватну власність, яка визначається багатьма економістами як основа матеріального прогресу. Нарешті, ще одним каналом, через який демократія може вплинути на зростання, є людський капітал, якість якого значно вище саме за умов демократії, зазначає А. Магдіч [2, с. 10].

О. Гьофе зазначає: «Для того, щоб вважати державну діяльність легітимною, вона повинна бути вигідною для обох сторін» [3, с. 169]. Погодимося, що легітимність не виникає «з нуля», а формується в суспільстві десятиліттями та навіть століттями (інститут британської чи японської монархії). Криза легітимності є однією з головних проблем сучасної політики, вона не лише торкається багатьох галузей суспільного життя, а й уповільнює економічний та політичний розвиток держави [4, с. 28]. Іншими словами, легітимність є важливою передумовою стабільності політичної системи. І масові протести – один з найочевидніших проявів делегітимації.

Делегітимація виражається в зниженні рівня підтримки влади з боку населення. Вона не виключає можливості зміни самої політичної влади. Точно визначити абсолютні показники делегітимації політичної влади неможливо, оскільки це явище хоча по суті і універсальне, в кожному

суспільстві має свої специфічні особливості. Очевидно одне: делегітимація провокує масові протести та іноді насильство. «Цивілізованим» варіантом делегітимації є французькі протести «жовтих жилетів», а більш радикальним – війна в Сирії.

Так, президент Сирії Башар Асад успадкував владу від свого батька Хафеза Асада, який здобув владу у 1970 р. шляхом військового перевороту та орієнтувався на Радянський Союз у зовнішній політиці. Особливість політичної влади в Сирії полягає у тому, що вона є світською і знаходиться в руках малочисельної етнічної групи алавітів. Зважаючи на те, що режим Асада з самого початку взяв курс на жорстке придушення будь-яких протестів, а розстріли силовиками мирних громадян під час масових акцій були звичайною практикою, опозиція досить швидко радикалізувалася [5, с. 151]. Наразі опозицію владі складають як ісламісти, так і «демократична опозиція». Результатом є те, що в Сирії протягом 8 років не може встановитися мир.

Важливим аспектом легітимації чи делегітимації режиму є його сприйняття за кордоном. Особливо це стосується країн, що розвиваються. Так, протести у Венесуелі призвели до появи потужної опозиції чинному голові держави Н. Мадуро. Диктатор заручився підтримкою Росії, Китаю, Куби та інших країн. Але не було враховано значної підтримки, яку надали опозиційному лідеру Х. Гуайдо західні держави, передусім США. Лідер протестів, який ще в студентські роки брав участь у політиці, отримав довіру навіть від Європейського парламенту. Щоправда, на момент проголошення себе тимчасовим президентом він вже обіймав посаду спікера парламенту. Відтак, протести й далі будуть ослаблювати легітимність Н. Мадуро всередині країни та в міжнародному просторі.

Зовсім іншу ситуацію спостерігаємо й у Вірменії, де у квітні 2018 р. відбувся мирний перехід влади від однієї еліти до іншої. Легітимність влади було втрачено практично одразу, як стало відомо про висунення С. Саргсяна на посаду прем'єра (раніше він обіцяв цього не робити). Опозиційні сили, що входили до фракції «Єлк» та учасники руху «Мій крок» організували багатотисячні протести, у тому числі з блокуванням автошляхів. На нашу думку, значну роль в успіху протестувальників відіграв перехід найстарішої вірменської партії «Дашнакцутюн» на бік протестувальників (раніше ця партія входила до владної коаліції). Це надало прибічникам опозиціонера Н. Пашиняна більше легітимності та впевненості. Вірменський політолог А. Атанесян наводить результати опитувань громадян: якщо у 2013 р. лише 28% жителів були готові назавжди залишити Вірменію, то у 2015 р. таких було вже 31%, а у 2017 р., напередодні протестів, – вже 33% [6, с. 88]. Це, на нашу думку, є найпереконливішим свідченням делегітимації режиму.

Серйозним викликом для популістського уряду Італії у 2019 р. стали бідність та безробіття. 9 лютого 2019 р. сотні тисяч італійців вийшли на вулиці Рима, вимагаючи від уряду Дж. Конте почути вимоги профспілок та вжити заходів щодо боротьби з бідністю, корупцією та безробіттям. Акція

проходила мирно та без зброї. Щоправда, французькі «жовті жилети» спочатку також утримувалися від зіткнень з правоохоронцями [7].

Отже, легітимність влади багато в чому є детермінантою політичної стабільності. І, навпаки, коли політична еліта втрачає довіру громадян, протестний потенціал реалізується у формі страйків, мітингів, демонстрацій, блокувань автошляхів. Від політичної культури та традицій залежить і те, чи буде цей протест мирним (Вірменія, Італія), відносно мирним (Франція), або ж призведе до масового застосування сили (Сирія, Венесуела).

Література:

1. Глушко И.В. Роль социального доверия в организации политического дискурса. *Вестник Волгоградского университета. Сер. 7. Философия*. 2011. № 1 (13). С. 59-67.
2. Магдіч А.С. Демократизація і економічне зростання: теоретичний аспект. *Академічний огляд*. 2016. № 2 (45). С. 5-13.
3. Гьоффе О. *Розум і право. Складові інтеркультурного правового дискурсу*. К.: Альтерпрес, 2003. 264 с.
4. Аветісян А.А. Криза легітимності та її вплив на політичну систему *Соціально-політичні проблеми сучасності: II Всеукраїнська наукова конференція студентів і молодих вчених: тези доповідей*, Дніпро, 30 березня 2017 р. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. С. 26-28.
5. Ветринський І.М. Передумови, розвиток та перспективи сирійської кризи: геополітичний контекст. *Гілея: науковий вісник*. 2018. Вип. 138 (12). Ч. 3. Політичні науки. С.149-156.
6. Атанесян А.В. «Бархатная революция» в Армении: потенциал, достижения и риски политико-протестной активности. *Полис. Политические исследования*. 2018. № 6. С. 80-98.
7. В Риме прошли массовые акции протеста. *Корреспондент*. 2019. Режим доступа: <https://korrespondent.net/world/4063389-v-ryme-proshly-massovye-aktsyy-protesta>